

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
18 K
204

~~XXXXXX~~

Muschi Nordemini

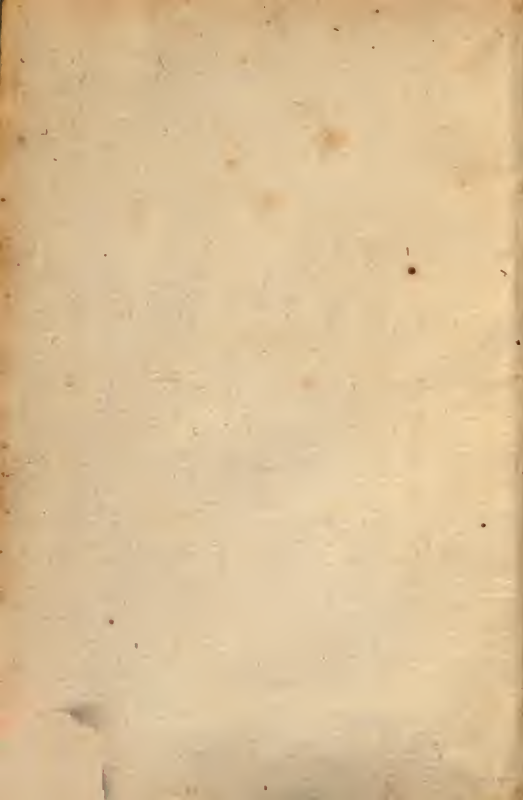
3

~~XXXXXX~~

12, 3, 8-17

48. D. 18

1578
Dioclis Carystij

MEDICI, AB HIPPO-
crate famâ & ætate secundi, aurea
ad Antigonum Regem Epistola,
De morborum præfagiis, & eo-
rumdem extemporancis remediis.

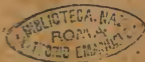
AD HÆC,

ARNALDI A VIËLANOVA

Medici præstantissimi Consilium ad Regem
Aragonum, de salubri hortensium vsu.

ANTONII MIZALDI MONLV-

cianî; Medici, cura & diligentia.

LVTETIÆ,

Apud Federicum Morellum
Regium Typographum.

M. D. LXXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

P R V D E N T I S S I M O
& integerrimo viro P E T R O
S E G V I E R in Parisiensi principe
Galliarum Senatu Præfidi A N T.
M I Z A L D V S S.

Laudabile equidem ac
praclarum semper exi-
stimavi, Præses orna-
tissime, mortales rebus
ad vitæ cultum, usum
& mores pertinentibus adiuuare, &
iure iustitiâque eosdem prudenter rege-
re, ut cuique quod suum est ex æquo &
bono, tribuatur: Sed non minus etiam
laudabile ac praclarum esse duxi,
ad futuros morbos mortalibus præsa-

gire, instantes præcauere, præsentès circumspectè curare, & sanitatis conseruationem (qua absente languët omnia) salubriter docere. Cùm itaque in his tribus & aperte, & breuiter, Hippocratico more, versari animaduertè, in hac ad Antigonum Asiæ Regem aurea Epistola, Dioclem Carystium, fama & ætate, ut scribit Plinius, ab Hippocrate secundum, & toties à Claudio Galeno in testimonium accersitum, ac magnificè laudatum: præcium operæ facturum me putauì, si eum è Græcia in Latium haud ita pridem deportatum, publicæ utilitati proponerem, ut cariôsæ uetustatis manus effugeret: quod temerè factum esse nemo, opinor, iudicabit. Nam quid, per Deos immortales, præstantius esse potest in hoc uitæ & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priscorum inuenta, multo sudore, la-

bore & uigilijs parta, candidè poſteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretioſorum operum rapaciſſima, obliuióque infida memoria nouerca, & artium, ſcientiarúmque deprædatrix inſidioſa, illa eripiat, aboleat & miſerè ſepeliat. Ne itaque in tantum diſcrimen ueniret Diocles Caryſtius, illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à ſomno plus quàm Epimenidis longo, nimirum huc uſq; 1882 annorum, uel circiter, excitare non ſum cunctatus, magno, mehercule, ſanorum & agrorum commodo. Nam præter quàm quòd morborum partium corporis principum præſagia & ſigna breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non ſolùm inuentu, ſed & abſque impendio paratu facilia, ibidem præſcribit. Quæ, ecquid aliud, amabò, ob

oculos ponunt, quàm priscam illam, & omnium primam, cùm Græcorum tum Latinorum, medicinam & medēdi artem? Quæ, ut simplex erat, quia hortēsis & campestris (ne longiùs eundem esset) ita absque ullo fūco, ulla arte, nausea & radio, suavis habebatur, & urbanis æquè ac rusticis admodum grata & utilis. Cuius rei si quis à me antiquissimum testem exigit, ego statim de multis illi producam Marcum illum Catonem, triumpho, censura, & literarum claritate insignem. Qui, ut Plinius tradit, herbis quas plantaue- rat, & maximè hortensi brassica, se, coniugem, filium, necnon liberos ad longævam senectutem incolumes perduxit. Fuit igitur olim, vel amplissimo Senecæ testimonio, medicina paucarum herbarum scientia. Sed postea fraudes hominum, ut ille idem scribit

Plinius, & ingeniorum captura officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, & cōpositiones ac mistura inexplicabiles decantantur, quæ solis hominum ingenijs constant. Non enim fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, ut uerbis utar Plinij, parens illa, ac diuina rerū artifex Natura: officinarum hæc, imò uerò auaritia, commenta sunt.

Sed de istis paucula hæc satis erunt, ne cum Plinio bene dicendo, apud multos cum Plinio malè audiam: nam ut obsequium amicos, ita ueritas odium sæpenumero parit. Ad te itaque, Preses integerrime, nostra se conuertet oratio: à quo supplex peto, ut, ex porrecta fronte, & pro solito candore tuo, placidè præstantissimum & antiquissimum hunc Dioclem medicum, unà cum suo collega Arnaldo à Villa noua, medico itidem

clarissimo (quem paulò tersius loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hospitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic sanitatem tuam salubri hortensium vsu prosperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis signis & presagijs, ceu digito, indicabit, & si aderunt, suauibus remedijs & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulsabit. Vterque suum Opusculum Regibus scripsit & deuouit: ego meam in utroque operam, tibi summo viro & Praesidi inculpatissimo, qui mihi Regis instar haberis (si quidem uerum id est quod Homerus scripsit;

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officiosissimè offero, & ex animo deuoueo: Eia itaque, ubi à grauibus Senatus occupationibus, & priuatis negotijs tibi respirare dabitur,

sesquihoram scriptis illorum impende, sed hora

Sufficit

Sufficit: hoc nimium? subtrahe dimidium.

*Verum enimvero, hic ingens peccus
meum subit cura, ne ea quae tibi dicamus
praclaro tuo nomini parum respondeant:
Sed me in eo solatur, audaciorumque
reddit Plinius, tradens multas gentes
Dijs lacte sacrificare: ad haec, mola salsa
litare qui thura non habent.*

*Addo quod & Diuis supremos inter honores,
Cespes, & exigui placuerunt farras coloni.*

*quemadmodum scribit Statius. Male
praeterea me torquet, quod tam uili mu-
nuscule, sublimitatem tuam salutem:
Sed rursus hunc mihi scrupulum adimit
magni Artaxerxis Persarum Regis, pra-
clarus & solennis modus, quo animos
sibi donantium munera, quamtumuis
exigua, potius expendebat, quam mu-
nera ipsa. Quae magnitudine & corpo-
ris mole non semper aestimanda esse,*

E P I S T O L A.

Certò adamas, gemmæque docent: nam corpore
paruo
 Oblectant Reges, diuitibusque placent.

Verùm hæc satis, uel fortasse plura
 quàm oportuerit, præsertim apud occu-
 patissimum Præsidentem: Cuius laudes,
 pro mea tenuitate, sanè quàm libenter
 hîc percurrerem, nisi re uera scirem, lau-
 danda alacrius facere, quàm facta au-
 dire. Cùm itaque id mihi tua mode-
 stia negatũ sit, Præses prudentissime, ego
 interim Deum Opt. Max. qua potero
 sedulitate supplex precabor, ut & te,
 & præstantissimum Parisiensium Pro-
 prætozem filium tuum, Reipublicæ im-
 primis, deinde literis & literatis omni-
 bus incolumes diu custodire dignetur.
 Lutetiæ, Idibus Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

*Medici ab Hippocrate famâ & atate
secundi, aurea ad Antigonum Asiæ
Regem Epistola, è Græco Latinè red-
dita, De morborum presagiis, &
eorundem extemporaneis auxiliis per
hortensia, ANTONII MIZALDI
medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO

REGI BENE AGERE.

QVONIAM summa
tibi inter omnes Re-
ges, ANTIGONE,
comparata est erudi-
tio, & iam senilis procedit ætas,
vniuersæque philosophiæ ac ma-
thematicarum non vulgaris tribui-

*Antigoni
Regis eru-
ditio non
vulgaris.*

tur cognitio, quibus singulis clarissimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi esse debere existimans, eam philosophiæ partem quæ ad tuendam sanitatem pertinet, idcirco tuæ Maiestati hac nostra Epistola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiis præcedentibus augurètur, quibusve præsiis opportunè eis prospiciatur. Quemadmodum enim signa quædam minimè obscura, cæli tempestatem ferè semper præveniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum sit vt tutiores euadant facilè colligunt: sic nullus præter naturam affectus homines corripit, nisi certis præcurrentibus signis ille in-

*Similitudo
sanè quàm
apposita.*

dicatus fuerit. Tu itaque nostris
 ea de re præceptiunculis admoni-
 tus illas obuiis vlnis excipere, & ad
 vnguem obseruare minimè dedi-
 gnaberis.

Distribuimus humanum cor-
 pus in partes quatuor, Caput, Tho-
 racem, Ventrem, & Vesicam.

*Corporis
 partes qua-
 tuor.*

C A P V T.

CVM itaque morbus quispiam
 caput præhensurus est, certa
 præfagia & signa illum magna ex
 parte solent prædicere. Cuiusmo-
 di sunt capitis ad supercilia vsque
 grauitas, aurium murmurans soni-
 tus, & temporum pulsatio. Manè
 lachrimantur oculi & caligant: he-
 betatur odoratus, ac gingiux intumescunt.
 Itaque dum eiusmodi

*Præfagia
 instantium
 morborum
 capitis.*

DIOCLIS CARYSTII

præfagiorum & signorum quid-
 piam animaduertes, caput con-
 festim repurgandum esse iudicato:
 nullis, inquam, pharmacorum præ-
 fidiis, verum, sumptis hyssopi, vel
 origani summitatibus tritis, & in
 ollula ebullitis cum passo, vel iuris
 semisextario, quibus os ieiunum
 collues, & quoad pituita educatur
 gargarizabis. Hoc sanè morbo-
 rum capitis facillimum est reme-
 dium. Saluberrimum quoque
 fuerit, decocto sinapi, in aqua mul-
 sa & calente præmacerati, ieiunum
 os itidem colluere, & gargarizan-
 do humorem è capite deducere.
 Oportet autem caput ipsum antea
 perblandè fricare, & tegumento
 quopiam calfacere: vt liquefacta
 pituita sublato obstaculo, meliùs
 fluere possit. Quisquis præuisa si-

*Remedia
 morborum
 capitis.*

*Semisexta-
 rius vncia
 decem.*

*Cautelano-
 tasu digna.*

gna & posita remedia neglexerit, se morbis istis opportunum fore certò sciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, strumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῶ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapsui vuulæ, capillorum defluuio, vlcusculis capitis & dentium cruciatui.

*Accidantia
ex neglectis
remedijs ca-
pitis.*

T H O R A X.

Quando verò mali quidpiam thorax passurus est, his præsignitur & præsignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: sed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua crassescit, & salsa, amara, aut biliosa exspuuntur: spontanei dolores in lateribus & scapulis citra manife-

*Signa mor-
borum tho-
raci impen-
dentium.*

stam causam oboriuntur: oscitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigant, vrgent suffocationes, sitis adest, & ex somno labor & animi anxietas, infestant pectoris angustia, & brachiorum lassitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudenter ad hunc succurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapulosus, à cœna, quoad eius fieri potest, proritandus est ac mouendus: sed absque medicamento. Profunt etiam vomitus ante pastum matutini; & ieiuni, à Græcis *συρμακισμοὶ* nūcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radículas tenues, seu raphanos, nasturtium, crucam, sinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hausta vomat. Qui dicta præfagia & præsidia negli-

*Remedia
morborum
thoracis.*

*Vomitum
paratu fa-
cillimum.*

negligēdo prætermiserint, hos me-
tuant affectus, pleuritidem, peri-
pneumoniam, melancholiam, fe-
bres acutas, phrenetidem, veter-
num, & cum singultu faucium ar-
dorem & phlegmonem.

*Incommoda
ex neglectis
presidiis tho-
racis.*

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem
sinuasurus est, his detegitur in-
diciis. Venter in primis conuolui-
tur, obmurmurat & perturbatur:
esculenta cum poculentis amaro-
rem præ se ferunt: genuum adest
grauitas, spinæ & lumborum rigor
inflexilis, cum vniuersi corporis
lassitudine, citra manifestam cau-
sam. Vbi hæc signa obseruas, ven-
ter, nullo quidem medicamento,
sed victus ratione emolliendus ac

*Indicia fu-
turorum ve-
tris morbo-
rum.*

DIOCLIS CARYSTII

lubricandus est. Nam & meliùs & longè tutiùs est iis vti, quibus non facilè potest delinqui. Ex horum classe & numero sunt beta aqua malsa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condita: cuncta enim hæc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd si prælagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici seu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & suauior & tutior est. Vtilis etiã fuerit læuis brassica, multa aqua elixata. Huius etenim iusculũ heminæ dimidię seu vnciarum quinque mensura cum melle & sale haustum, summè iuuabit: peride atque cicerum decoctum ieiuno stomacho eadem mensura potum: nam eundem habet effe-

*Remedia
morborum
ventris per
illius lubri-
cationem.*

*Aluum blã-
dè & facilè
soluentia.*

Etum. Hæc signa & auxilia parui-
 pendentibus affectiones istæ sæpe-
 numerò succedere solent: diar-
 rhœa, disenteria, lienteria, voluu-
 lus, coxarius morbus seu ischias,
 tertiana febris, podagra, apople-
 xia, hæmorrhoides, & articularis
 cruciatus.

*Que sequã-
 tur neglectã
 ventri cu-
 rationem.*

V E S I C A.

QVando autem vesicæ ma-
 li aliquid imminet, his in-
 diciis dignoscitur. Post exiguum
 cibum plenitudo infestare depre-
 henditur: oboriuntur flatus & in-
 flationes, ructus & pallor vniuersi
 corporis. Somni adsunt graues,
 urinæ tenues, aquosæ & ægerri-
 mè stillantes, necnon circa puden-
 da bubones, vel œdemata. Vbi sese

*Signa mor-
 borum ve-
 sicæ propin-
 quatiur.*

*Auxilia af-
fectuum ve-
sicæ.*

proferent eiusmodi signa & præsa-
gia, auxiliis lotia impellentibus &
promouentibus, opportunè suc-
currendum erit. Id quod sine peri-
culo præstabunt apii & fœniculi
radices, in vino albo, tenui & odo-
rato, maceratæ & decoctæ: modò
cyathi duo iusculi, seu vnciæ tres,
quotidie exhibeantur: manè nimi-
rum & vesperi, cum aqua dauci,
smirni, vel enulæ campanæ: quod-
cunque horum ad manum fuerit,
nam æquè singula profunt. Cice-
rum quoque præmaceratorum &
coctorum aquam, si cum vino bi-
berit ægrotans, idem prorsus con-
sequetur. Qui verò scripta signa &
auxilia imprudenter neglexerit, à
sequētibus morbis sibi metuat: ni-
mirum ab hydrope, lienis tumore,
hepatis dolore, lithiasi, nephritide,

*Incommoda
sequentia
neglectam
curationem
vesicæ af-
fecta.*

stranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus signis & malis quæ hætenus proposuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet.

*Aduertenda
Et notanda.*

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paragraphum verius quàm interpretationem me præstiti) alia aliquot hæc omiffa, de seruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeftates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc septentrionalis cæli & soli nostri inclinationem & clima, idcirco hæc omittere nobis uifum fuit.

*Cur autor
ad finem
græci exem-
plaris scri-
ptæ quedam
confultò o-
miferit.*

DE SYRMAISMO, ET RATIONE
PURGANDI PER VOMITUM, EX AE-
gyptiorum inuento & formula.

QVIA in superiore Epistola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaismi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lægio medico & philosopho præstantissimo in medium de Syrmaismo producam.

PLUTARCHVS autor grauissimus, in Dialogo cui titulus, Quòd bruta ratione vtantur, Gryllum quendam ad hunc modum loquentem introducit, οὐκ ἴδῃ γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκρόβου εἶναι. quod est, Audimus quidem Ægyptios omnes medicos esse: Nempe qui in omni philosophia & magiæ naturalis sapientia & vetustate omnes vniuersi orbis incolas longè superarunt. Qua primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, astrorum, & vt verbo dicam, omnium terræ nascentium vires, sed etiam rerum cælestium, diuinarumque causas, & præcipuè morborum, omni solertia scrutati sunt. Nec temerè, quid enim prodest ægrotis medicus, vt tradit Polybius, qui effectuum corporis causas ignorat? nihil sanè. Proinde cùm Aristoteles graui morbo decumberet, medico suo multa vetanti, & non pauca citra morbi causam edicenti, scitè, atque eleganter fertur respondisse: Ne me curas vt bubulcum, vel fossorem, sed priùs morbi causam ediffere, sic me præceptis tuis morigerum facillè reddideris. Sed, vt ad Ægyptios redeamus, illi, Diodoro Siculo authore, asserunt ex cibario-

Vide Platonem in Timæo, & Eusebium de præparatione euangelica.

Polybius libro secundo & tertio historia. Et Aelianus lib. 9. cap. 23.

Lib. 2. sue Bibliothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur ieiunio, aut vomitu, idque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, ut Hippocrates quoque edixit, curare oportere. Id quod Herodotus quoque in Euterpe affirmat: Apud Ægyptios, inquit, adeo erat frequens usus clysterum, ut quouis mense triduo se purgarent vomendo, & intestina sanitatis ergo clysmate eluendo. Quod ab Ibide volucris Ciconiæ simillima, & à canibus didicerant: qui ut Claudius Ælianus tradit, dum lumbricis infestantur, segetem herbescentem depasti eos egerunt: cum verò alterum ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario similem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per anum bilem æruginosam & quicquid in utroque eorum ventre redudat exonerant maximo eorum commodo. Vnde etiã Ægyptios Syrmaismum, quo canes utrumque ventrem expurgant, didicisse, idem Ælianus refert: & ob id beneficium, Canes sub Anubis nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantum nili effluvio, sed præclaris etiam philosophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fecunda, per totum terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & sapientiæ præcepta capeffenda, Democritus Abderita, Pythagoras & Plato in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in Latium, aut, si manus veterem Græciam attulerunt. At Democritus Chaldaeos etiam inuisit, & Babylonem ingressus magos, & postea Indorum gymnosophistas salutavit: a quibus sapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum thesaurus onustus, tandem in Græciam rediit, & Hippocratem, cum quo diu familiariter vixit, præter

Aphorismo
22. sectio-
nis secunda.

Ælianus li-
bro 5. cap.
46. & lib.
8. cap. 9. de
animalibus.

Vide Hero-
dotum &
Diodorum.

Lege Euse-
bium libro
10. cap. 2
& Cic. lib.
5. de finib.

DE SYRMAISMO.

Hippocrates lib. 2 de articulis & Galenus ibidem. alia multa, Syrmaïsmum Ægyptiorum, ut par est credere, docuit. Cuius usum ille idem Hippocrates in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat, ἡ δὲ καὶ ἐνὸντος ἐῖν, ἐμῆεν ἀπὸ συρμαϊσμοῦ, id est Si patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à syrmaïsmo finito: taliter enim, inquit Galenus, leues & mediocres alui deiectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis: Nempe melle affatim deglutuo, aqua mulsa meraciore, succo ptisanæ ex aqua per se, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, surculis veratri albi in raphanum defixus: vel raphanis solis postero die ex aceto mulso comestus: nec verò tantum lentoris habet, quantum raphani succus, aut bulborum nardicisi, qui vomitum quoque proliciter. Non temerè igitur Diocles Antigonum regem admonet, ut agritudines thoracis imminentes, syrmaïsmo præueniat. Quod attinet ad syrmaïsmi etymon, ἀπὸ τῆς συρμαϊστικῆς deduci videtur, quod, autore Suida, purgare per vomitum & aluum significat, & pharmacum, quod id operatur, συρμαϊστικῆς dixerunt. sed de syrmaïsmo, & purgatione per vomitum hæc in presentiarum satis erunt.

Vide Comment. Gal. de fract. ossium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suida & Phavorini.

ARNALDI A VILLA-
NOVA, medici præstâtissimi,
Consilium ad Regem Arago-
num de salubri hortent-
tium vsu.

De salubri usu Olerum.

OLERIS nomine hîc in-
telligimus, plantas eas,
quæ in vsûm coquinæ
veniût, vt ex illis parêtur
iûscula, fercula, condimêta & simi-
lia, siue sint herbæ, vt caules, lactu-
cæ, spinacea, betæ, & aliæ: siue fru-
ctus plantarum, vt cucurbitæ, cu-
cumeres, cinaræ, melones, & huius
plumæ alij: siue radices esculentæ,

*Quid hîc
per olus in-
telligendû.*

DE SALVBRIVSV

vt cepæ, porra, raphani, allia, & similes. Imprimis itaque moneberis, quòd temperato corpori & euchy-mo oleribus vesci non expedit, præsertim crudis, lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æstus & calores immodicos, mediocriter uti conceditur, ad placandum & temperandum sanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex pauco aceto rosacea aqua defracto, sumi possunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperamēto sunt prædita. Borrage & buglossum domesticum, omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: sed his imprimis quorum alius pigra esse solet. Nec ineptè fiet, si ad tollendam illorum

*Cruda ole-
ra corpori-
bus tempe-
ratis noxia.*

*Borrage &
buglossum
quibus con-
gruant.*

asperitatem, nonnihil tenerrimorum spinaceorum, vel blitorum, sed nequaquam rubescentiū, vnà decoxeris: & si æstas aderit, lactucam adieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, nasturtium, petroselinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliū cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel separatim sumi possunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æstate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, nasturtium, vrtica tenera, petroselinum, caules rubri, aut crispi virides. Albi caules quorum lata sunt costæ & brachia cum leni folio, vtiliter sumuntur æstate

Spinacea & Bliti, cum illorū v su.

Caules albi.

& autumno, si in arido solo & vmbroso loco educati fuerint: sed omnium maximè eorum summitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.

Asparagi.

Asparagorum teneritas præbullita verno tempore locum habere potest. Verum enimuerò, in horum omnium vsu tria obseruare conue-

*Tria summè
obseruanda
in olerum
vsu.*

nit. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem festinât. Alterũ, ne cum lacte animalium condiâtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carniũ, & omniũ maximè gallinaccarũ iusculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recēti, perappositè ac salubriter condiētur. Quod attinet ad

Cucurbita.

cucurbitas, satagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & vesicæ noceant. Nec insalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne intestinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conspergere, ne ventriculo officiât. Tertium in vsu olerum obseruâdum id esto, vt ante alia fercula sumantur, exceptis caulibus, qui sub finem mensæ locum habere possunt, ob quâdam stipticitatē, vt ita dicam, & nitrositatem, qua sunt præditi, maximè crispi, virides, ac rubri. Si autem exclusa eorū substantia, solum iusculū haurire perplacuerit, omniū primùm, hoc est, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifestam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd si vtrumque vnà sumere visum fuerit, ni-

*Caulis sub
finem mensæ
locum ha-
bere.*

mirum & iusculum & cauliũ car-
nem, sedulò obseruabis, ne ven-
triculo negocium faceffas, & cibo-
rum coctionẽ præpedias, ob con-
trarias facultates. Expedit itaque
ad id incommodi depulsionem, vt
antè præscriptam eorum conditu-
ram & coctionem præbulliant: aut
aqua feruens ante cocturam illis
aliquoties superfundatur: vel ex iis
iusculum initio pastus hauriatur,
& in fine herbacea substantia.

*De usu cau-
lium pul-
chra Et no-
tatu digna.*

*De salubri usu Radicum hortensium
esculentarum.*

RA DICES hortenses quibus
solemus vesci, sunt porri (aut
si mauis porra) cepæ, allia, rapha-
ni, rapa, napi, pastinacæ, & fiseræ.
A primis quatuor debent prorsus

*Hortorum
radices es-
culente.*

abstinere qui calido sunt temperamento, maximè si cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iusculis & cibario vsu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulsantium hæmorrhoidum sunt obnoxii, vel extemporaneæ insperatæque illarum eruptioni. Quàmquam minùs periculi ingruere solet ab albis cepis, modò præbullitæ fuerint, & ex eis factum sit, vt vocant, Cepulatū; cum optimis carnis, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimvero quia tale ferculum ventrem solet soluere, idcirco principio mensæ & ante alios cibos sumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoscunt. Rapa dulcia, & napi

Potterum,
ceparum &
alliorum
vsu.

Cepulatū.

Rapa &
Napi.

tenerrimi, cum carnibus, absque melle, pipere, & cimini aut carui femine decocta, sic satis probatur, etiam si nullo condiantur sapore. Quòd si aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tusum, vel Zinziber, cinnamomum, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & visui proderunt.

Pastinacæ.

Pastinacæ, præsertim albæ, sub feruentibus cineribus assatæ, aut in iusculo cum carnibus elixatæ, salubriter sumi quandoque possunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præstant auxilia cum præcedentibus: modò prima mensa, vt antea scriptum fuit, exhibeantur.

Sisera quibus profuit.

Sisera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè sumi possunt frixa, &

vt par

vt par est, condita. Sed si caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatismo tentarentur, illis abstinendum esset: quoniam humido capiti & pulmone summè nocent.

De salubri usu Leguminum.

Legumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur sanitate. Quapropter vitanda est eorum substantia, & maximè siccorum. Si tamen viridium & recentium usus cuiquam expetere-
Viridium leguminum
 us & conditura.

tur, cōsentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exsiliquata decoquantur, & sub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: nisi fatius esse duxeris fieri id cū iusculo pinguium carniū, excluso la-

*Faba, pisa
& cicera.*

cte amygdalino. Fabę, pisa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm pisa, quæ albo & rotundulo sunt corpore. In summa, quęcunque ex leguminibus sicca erunt, absque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim concissa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: præcipuè si ex fresa faba ferculum parari debeat. Legumina quę cum animalium lacte in vsum veniunt, prorsus fugienda sunt. Verùm per esuriales illas & longas ferias (vulgus Quadragesimam vocat) in quibus obstruentium alimētorum & saburrantium quamplurimi larga copia vti solent, vt piscium, polentarum, & similium,

*Legumina
cum animalium
lacte
cocta, fugienda.*

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima mensa interdum haurire iusculum pisorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud est, quàm decoctum id, quod prisci medici summo perẽ laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem pisa vel cicera in aqua dulci: postridie ebullitionibus aliquot blandẽ feruent: colatura mundo vase excepta, appetente hora pastus cum vini albi tãtillo, & pauco spice nardi pulvere, nec non mediocri sale & croco, vnica ebullitione rursus feruet, ac tum demum prima mensa hauritur. Iusculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinę vias emũdat, vnde corpora

*Iusculum
pisorum seu
pureta, quo
modo anti-
quis para-
batur.*

Pro calculo & arenulis.

à calculo & arenulis eximiè tuetur & præferuat, maximè si præmolli-
ta fuerint pisa, aut cicera, in aqua
decoctionis radicum petroselini,
& ibi, quo dictum est modo, per-
cocta. Populares falluntur in eo,
quòd sibi persuadent idem com-
modi esse in iusculo cicerum ma-
ceratorum & remollitorum in li-
xiuio. Nam sic tota substantiæ te-
nuitas & subtilitas ab illis sepa-
ratur.

*De salubri usu fructuum, tam arboreo-
rum, quàm herbaceorum.*

*Fructibus
prudenter
ac modera-
tè vrendum.*

FRUCTUUM vsus non conuenit
euchymo corpori & tempera-
to ratione cibi, sed potius medica-
menti: fructibus itaque moderatè
vti conuenit, obseruato semper

commodo, & incommodo, quod ex eorum vsu pendet. Nam ad voluptatem non sunt sumendi, quin potiùs ad vtilitatem & salubritatem. Itaque, qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte consideratè prospicere, in quæ detrimenta possint incidere, cum ex ea cœli & aëris constitutione quæ tunc sese offeret, tum ex alimentis & rebus quæ in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vige- bunt. Ceterùm, quia æstiuo tempore & calido sanguis facilè incenditur, autumno verò siccescit, idcirco per ea tempora liberum est frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum sanguinem. Insuper quia per calores mēbra corporis rarescūt, & hinc reseratis eorum spiraculis facilè effluit

*Frigidis &
humidis fru-
ctibus quā-
dortendū.*

natiuus calor vnà cum suo spiritu, ob id tunc temporis vti cōceditur fructibus moderatè adstringentibus: quales sunt subacerbi, austeri, & stiptici vulgò nuncupati. Quo etiam casu cōgruit acidorum vsus, ad internum æstum frangendum, aut saltem leniendum. Adde quòd aëris siccitas sæpenumerò aluū reficcare solet: quò fit, vt æstate humectāda sit vsu fructuum dulcium & humidorum. Quorum præsidio conciliari etiam poterit somnus, qui plærunque à siccitate præpediri consuevit. Iuuabit denique eorundem vsus, ac summè proderit ad sitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æstum per ea tempora leuandum.

His diligēter animaduersis, facillè, vt opinor, colliges vsum fru-

*Quando
utendum
fructibus a-
cidis, astrin-
gentibus,
humidis ac
dulcibus.*

Etuum, quo dictum est modo selectorum, æstate feruida, & sicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad sanitatis conseruationem attinet, pro canone, ceu rata sententia habeto, fructibus nunquam esse vtendum, siue crudi, siue cocti erunt, donec in sua arbore perfectam assecuti fuerint coctionem & maturitatem, si quidem id fieri potest. In his mora excipiuntur, quorum vsus probatur antè quàm ex integra maturitate nigrescãt. Nam tum sanguinem inficiunt, & ad putredinem viam sternunt, excitãntque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs est vsus, epidemici morbi, populares & pestiferi, maximè vigere solent: nisi

*Fructibus
ante perfectam
maturitatem nõ
quam vtendum.*

Mora.

*Vermiculo-
si fructus
fugiendi.*

fluxionibus alui impediuntur. Abstinentum est à fructibus, quoties in illis vermes cumulatim gignuntur, aut fructus ipsi internè tabescunt. Quod inde cognoscitur, quia parte interiore natium colorem deponunt, & genuinam pulpam nequaquam præ se ferunt. Quo fit, vt tales fructus, quotidianas febres, & continuas ac putridas, comites plerumque habeant, & frequenter generent: nisi fortè illorum cruditas & corruptela, soluta aluo pessum eat, aut copiosis ex sudore laboribus, vel aliter, à corpore excludatur, aut per vrinas opportunè eluatur & effluat. Obseruandum insuper erit, ne simul diuersi fructus sumantur: quantumcunque fuerint in suis naturis & qualitatibus propinqui. Vt si
contin-

*Diuersos
eadē mensa
fructus non
debere sumi.*

contingat prunis vesci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti cerasiis: quin potiùs his, aut illis, simpliciter, prima mensa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtrisque simul vti, quamuis valde profint excretioni alui, sed alteris duntaxat seorsim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficibus, quo dictum est modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter profint, & aluum optimè subducant, iusculum desuper hauriendum erit, vel alius quispiã liquor idoneus. Verùm, biliosis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam superbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd si ad illos-

Ut ficus profint & aluum subducant.

*De vuis &
earum vsu
salubri.*

met effectus vna sumi debuerit, sedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, sed longè antè: præsertim si recēs & exactè matura fuerit. Nam sic flatus, & ventosa tormina non solùm promoueret, sed etiam ebullitionem, & nescio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi subuersione, perturbatione & coctionis impedimento, moliretur. His accedat, quòd vuis sumptis, vinum desuper nullo modo est hauriendum: quin potiùs iusculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vnam manducare, sit illa dies aliquot antè decerpta & adseruata. Id quod fieri si minùs possit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum superfusa frigida, mensæ apponatur. De persicis, antepersicis, & similibus mol-

*Pulchra de
vuis & ob-
seruatis di-
gna.*

licute & carne præditis fructibus, idē ferè sentiendum erit. Nam Persica sumūtur initio mēſæ & primo eius vestibulo, ad mouēdam aluū, & ducēdas deorsum fēces: iis maximè quibus calidum & siccum est hepar: sed tunc non expedit ficus sumere, quæ magna scatent humiditate. Nocent verò, vt etiā aquosif & frigidi fructus omnes, iis quorum viscera frigida habētur & humida. Si tamen & his & illis vti visū fuerit, aliquātisper præmacerari debent in vino aliquo generoso, si eadem die ex sua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò post collectionem, Soli exponentur, longè sapidiores ac salubriores gustu esse deprehendentur. Ceterum, si cui calida habenti viscera, notabili quantitate ficus edere visum

*De Persicis
& eorum
vſu.*

*De ficibus
pulchra &
notatu di-
gna.*

erit, ei sanè quàm optimum fuerit durioris carnis persica, vel antepersica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æstate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficibus præstantissimæ habentur, quibus rubicunda est pulpa, & sapor subacris, censenturque vtilis esse iuuenibus, & calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hæctenus scripta sunt, ad eos quoque fructus referri possunt, qui ad temperandum sanguinis æstum & feruorem sumuntur, cuiusmodi sunt cucumeres & melones: præterea qui ad placandam bilis acrimoniam & eius incendium restinguendum offeruntur, vt face-re solent acidi fructus & frigidi. Sed hîc nequaquam est omittendum, nec item obliuiscendum,

Melones, ci-truli & cucumeres.

quòd cucumeres, melones & citruli vnà sumi non debent. Qui si fortè ad mēsam apponentur, parū ex eorum pulpamento licebit degustare, idque ante cibos alios. Quòd iuuenibus & his quibus calida sunt viscera, præceptum erit. Quamquam, æstiuis caloribus, & per *κρυοκαύματα* non incongruè, nec insalubriter sub finem cœnæ ab iisdem sumi etiam poterunt: vt diaphragmati & superioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æstuantibus, perfrigerium aliquod accersatur: maximè ubi somnus paulò post sequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur persica, vel, vt legunt alii, citria, sub finem cœnæ sumpta, plus prosint, quàm initio eiusdem, licet aquosi & humidi sint fructus, nimirum

*Observato
& notato
digna.*

*Cur humi-
di fructus,
subacerbi
& acidi
mensas clau-
dere de-
beant.*

quòd squallorem, & partium cor-
poris superiorum æstum mitigent,
& suauem somnum procurèt, gra-
uésque halitus & fumos à præsum-
ptis cibus elixis, vel assatis, & acibus
eorum condituris excitatos, dum
ex ventriculo & hepate sursum vo-
lare, & cerebrum petere satagunt,
deorsum redire, & veluti posito
desuper operculo, intra proprios
cancellos sese continere cogantur.

*Pulchra &
notata di-
gna.*

Vtilius nihilominus esset, ad æstū
sanguinis leuandum, cucumerum
quo decet modo apparatorū, aut
peponum, melonūmue pulpam &
subcutaneā carnem longè ante cœ-
nam sumere: in fine verò, persica,
vel potius citria, vt antea diximus,
aut granata, selectaue poma cru-
da, cum tantillo panis: vel canden-
tibus cineribus prius exposita, &

perfrigerata. Acidi fructus & sub-
 austeri qui ad extinguendum, vel
 obtundendum flauæ bilis incen-
 diũ, ad proritandamue & excitan-
 dam ciborum appetẽtiam sumun-
 tur, longè ante prandium exhibe-
 ri debent: cuiusmodi sunt cerasa
 subacida, aut mora semimatura.
 Sed siue initio mensæ præsuman-
 tur, siue longè antè exhibeantur,
 nihil est superbibẽdum. Nisi fortè
 metueres ne ab eorũ aciditate, vel
 acerbitate offenderetur guttur, aut
 stomachus, vel spiritalium mem-
 brorum quodpiam: Tunc enim
 consultum esset, nonnihil iusculi,
 vel vini aqua refracti, aut sacchari
 optimi, ilico pòst sumere. Monen-
 di itaque sunt qui ieiuno ventricu-
 lo citria mala, aut limonia, vel gra-
 nata acida, vel quid tale accipiunt,

*Acidi fru-
 ctus & sub-
 acerbis quã
 de viles.*

*Admonitio
 nequaquã
 negligenda.*

vt id nunquam tentēt, quin priùs illis ad manum sit præstantis. faccharum. Quòd attinet ad comprimentes & astringentes fructus, plurimi sunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde sumptis pyris abstinendum est à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ableganda sunt sorba, vel mespila, & contrà. Verumenimverò, inter comprimentes & adstringentes fructus, non paruum est discrimen. Nam quidam comprimunt sola substantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cōstringendi. Rursus adstringētium & comprimentiū nōnulli debiliter astringunt, & austeri dicuntur, qualia sunt pyra multa: alii fortiter, vt sunt cotonea, sorba, mespila, & de gustu similes

*De fructib.
astringen-
tibus & a-
cerbis.*

*Fructuum
astringenti-
um varie-
tas.*

les fructus alij.

Sunt præterea ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De astringentibus id in summa habeto præceptum. Si sola grauitate comprimant, & non propria facultate aggregandi comprimendique partes membrorum quibus obuiant, nec odorati sunt aut dulces, nequaquam sumi debent, maximè ab iis qui temperato sunt corpore & calore. Ob id recentes auellana vitandæ sunt, licet assumptum cibum cogant descendere. Nam dulcedine carent, stomacho sanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos spiritus: nec apertam adstrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ci censean-

Cur recentes auellanae sint stomacho infestæ.

F

tur infestæ auellanæ recentes. Sic-
 cæ minùs nocent, quia minùs fri-
 gidæ. Quæ si vel tantillùm tor-
 reantur, multò minùs officient: sic
 enim & dulcorem, & adstrictio-
 nem quantulamcunque induunt,
 quâ prodesse possunt, perinde at-
 que castanæ, quando probè assa-
 tæ exhibentur in cibum. Hinc
 nimirum fit, vt postremæ sumptæ,
 mensas claudendo, ventriculi ori-
 ficium bellè firment ac robo-
 rent: præsertim si in præstanti vino priùs
 demersæ fuerint. De fructibus
 acidis & astringentibus hæc rursus
 particularia habeto. Si dapes in-
 choent & mensas aperiant, aluum
 compriment: si verò postrema
 mensa, hoc est, omnium vltimi ex-
 hibeantur, laxabunt & soluent:
 Nam vbi illi fercula alia præcedūt,

*castanæ et
 earum vsus.*

*Fructus a-
 stringentes
 quando ex-
 hibendi.*

inferiores partes, quas obuias habent, stringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fæces & excrementa per restrictos meatus & tubulos ægriùs descendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum sequuntur, contrarium molliuntur: nam supra fæces vias stringunt, & comprimendo cogunt illas deorsum properare. Adstringentia, pontica & acerba nūquam sumenda sunt cruda, nisi fuerint condita, vel diuturna in sua arbore mora, vel legitima adseruatione & repositione adstrictionem acerbitatēque deposuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thoracis membranas & musculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomāue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

*Sapores tho-
raci & eius
partibus in-
festi.*

pingui carniū iuscūlo coqui, vel vnà cum carnibus in pastillū componi: nisi fatius tibi visum esset, illa in feruentibus prunis, vt moris est, assare, & depellata, ac saccharo, aniso, vel scœniculo conspersa, māducare. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratissimum est: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: sed eo modo potentiùs adstringunt, quàm si pingui carniū iuscūlo decoquerentur. Sorba & mespila, quæ rarò in sua arbore maturescūt, longa post collectionem mora natiuam deponunt acerbitaltem. Idcirco si quis vrgente necessitate, vel imperante voluntate, mespilis vti cogatur, assari, aut me-

*Quomodo
apparanda
in cibū cydo-
nia, pyra, &
poma acer-
ba vel aci-
da.*

*Sorba &
mespila.*

ro incoqui debent, vt acerbiter exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbiter & acorem vtcunque deponunt: sicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in suo natant iusculo, & ob id à Græcis, κλυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in suo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus Immatura oliue & noces. apparet: quoniam absque melle, vel saccharo illæ condiuntur: ob id parciùs ac rariùs in cibum sumi debent. Astringentes fructus, humidi & succosi, plus congruunt siccis tēporibus, vt æstate & autūno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, si quidem dulces

erūt, hyeme & vere opportuni ad-
 runt: cuiusmodi sunt dactyli & ca-
 stanæ: habēt enim dactyli omnes
 nescio quid astringentis facultatis
 & saporis. Si autem cogeret ne-
 cessitas, hyeme & vere vti fructi-
 bus, ad emolliendam aluum, per-
 appositè postrema mensa appo-
 nerentur dactyli, vel vuę passę cum
 suis vinaceis & granulis: modò ni-
 hil superbibatur. Idem fiet, si pa-
 stus initio siccæ ficus absque pane
 manducentur: in fine verò, dacty-
 li vel oliuæ: post quas etiam vuę
 aliquot passæ, excluso potu, non
 ineptè offerentur. Quòd si suc-
 cosi fructus tūc temporis cuiquam
 arriherent, qui inter eos nocentio-
 res habentur, vitari debebunt: vt
 sunt brumales vuę: nam renibus,
 vesicæ, & intestinis summè incom-

*Fructus
 ad aluum
 ducendam
 quando &
 quomodo su-
 mendi.*

modant. Denique, si liberet mensæ initio & præludio quidpiam succulentum præsumere, quod aluum ab excrementis expediat, sanequàm accommodum huic rei sese offerret dulce & odoratum pomum asatum, vel in vino coctum, & ubi refrixerit ex multo saccharo, eoque albissimo, commanducatum. Utile insuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demersas, & mox frigida desuper affusa, exemptis vinaceis & feminibus internis comedere. Si verò succosis fructibus astringentibus & comprimentibus in fine pastus, uti visum esset, cuiusmodi sunt pyra quedam, sumenda erunt cum vetere caseo electo & friabili: vel candenti foculo assabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna de subducentibus aluum.

Astringentes fructus quomodo in fine pastus sumendi.

ita comedentur. Sed ab eis sollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus sunt obnoxij. Quòd ad oleaginosos fructus attinet, vt sunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, pistacia, & similes, si crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & pistacia minùs lèdūt recentia quàm siccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm sicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiusmodi fructibus vti non expedit: quòd plus obesse, quàm prodesse queant. Possunt nihilominus recentellæ ac recētes amygdalæ, ventriculi æstum opportuno tēpore vt-
cunque

*Amygdala
nucis, &
pineoli nu-
clei.*

*Amygdala
recentes.*

cunque mitigare: vt sicca, vini vapores ne sursum euolent & caput offendant præpedire, si mensas clauerint. Nuces recetes vt etiã sicca, non solùm stomachum lædūt, sed etiam visum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piscium viscositate corpus egregiè tuentur. Auellanæ sua natura hepatis sic satis roborat, sed stomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etsi de omnibus stomacho summè aduersantur, sunt tamen paralyticis valde vtilis, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita prægrauantur, & ob id ægrè spirant, & molestè pituitosum mucum expectorant. Pistacia frigido hepatis & stomacho efficaciter profunt, minús-

Nuces recetes et indurate.

Auellana et pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam positis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoso melle, aut saccharo fuerint excepti, & accuratè conditi, minùs negocium ventriculo facient, sed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm utilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad utilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vsum velut paraphrasi quadam congesta, sed paulò tersius, (quod absque calumnia, & iactantia dictum habe) si boni consulueris, me ad meliora tibi propediem ex umbra in lucem proferenda, alacriter & perstrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIUS MIZALDVS

LECTORI, S. D.

Rogatus à Typographo, vt confestim, aut si maui-
me Grece dicere, ἐν τῷ παραχρῆμα, paginas ali-
quot vacuas, scripto quopiam ei replerẽ, ne fortè Præ-
toris albo, vt iactari solet, ascriberentur: ego hoc ipso
præcipiti & momentaneo temporis articulo. summè, si
aliàs vnquam, occupatus, ad externa præsidia, &
auxiliarem operam confugere sui coactus. Mihi ita-
que, velut Deus quispiam ad machinas, præstò adfuit,
& sanè quàm libenter succurrit doctissimus, & in
omni parte medicinae exercitatisimus vir, Ioannes
Lãgius, illustrissimorum Comitum Palatinorum Rheni
medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planius
loquar, lectione, tunc temporis perincundè fruebar.
Ille itaque ex tẽpore medicam Epistolam, & Proble-
ma sequens, De salubri vsu casei (de quo tam varia
est apud Medicos disceptatio) Typographo mitten-
dum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc est quæstio.

An caseus edendo sit salubris, ~~et~~

~~ad Philippum Melancthon~~
ad Philippum Melancthon

Indicta mihi erat per Cyrlerum nostrum cœ-
na, inquit Langius, & quum iam secundæ
mensæ bellaria apponerẽtur vnà cum caseo, tũ,
Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui fa-
cta fuit mentio: qui tibi edenti caseum de ma-

nibus eripuisset. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non passus fuisset, vt dominus suus ventriculum cibo prauimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret. Tum ego rogatus respondi: me suspicari famulum fuisse de vulgari illa medicorum hæresi, qui aliorum ventriculos suis viribus meriuntur, & medicamenta non Socrati, aut Philippo, sed vniuersali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuersimodè esse comparatam, vt hic naturâ incalescens, esculenta crassa & coctioni cõtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd esculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, sed proprietate quadam bestiis hominibûsque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cõcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cõcoquere non potest. Bella à rege Indorum Alexandro fraudi veritè quàm muneri missa, napello impunè vescebatur. Coturnicos semine hyoseyami & veratri pinguescunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, ceteris que animantibus venena sunt deleteria. Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non vescatur caseo, alter abstemius viuat: Quo tamen caseo, Zoroastes, artis

Galenus libro 2. de aliment. facult.

magica inuētor, viginti annis in deserto vixisse traditur, ita tēperato vt vetustatem nō sentiret.

Quod siccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recēs implicitus à putredine immunis seruabatur. Proinde Hippocrates prudēter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non simpliciter, inquit, existimare oportet, quòd malum edulium sit caseus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obstat quòd aliqui caseum crassi & viscerati alimenti, quo epatis, renum, venularūque obturentur meatus, ac arenulę in renibus ac vesica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coalescant, causantur, & passim opponunt.

Nec id, Philippe, te à casei esu deterreat: moderata quippe salis conditura, hęc casei incommoda corrigit, quę humorum lentorem incidit, friabiles reddit arenulas, meatuum obstructions referat, neruosum ventriculi osculum roborat, appetitūque eius languentem sua acrimonia excitat, & nauseam sistit. Ob id non temerē veteres salei irritamentum gulę vocarunt. Quod & columbę apprimē norunt: quę, vt refert Plinius, pullis primo falsiorem terram collectam gutture in ora spuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni malique succi alimentis terreat, cū ait: Ex caseis omnibus crassus est succus, insupérque ex vetustis malus: recenter autem coactos, prima mensa

Libro 6.
simpl. me-
dicam.

Conditura
salis com-
moda.

Casei salu-
bris condi-
tio.

Aphorismo
38 Sectio-
nis 2.

ad aluum ducēdam manducare licet cum melle: nam, inquit, & minus crassus est quam veterum succus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè vescere caseo recenti, salis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem respiciat, à vetustatis acore alienus, confusus Hippocratis, Apollinis nostri, oraculo, quo ait: Paulò deterior cibus aut potus, suavior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Hactenus Langius.

Cæterum vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caseum vindicarem, sequentes versiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum esse duxi, vbi caseus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt esse nociuum:

Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.

Qui Physicam norunt hæc de me testificantur,

Optima post epulas caseus esca datur.

Rursus, opem stomacho languenti caseus adfert,

Si post extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caseus & panis bonus est cibus, herculè, sanis:

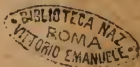
Si non sunt sani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci industriâ ex caseo confecta, præter Apicium & Athenæum, Platina in libro de honesta voluptate illi abundè satisfaciet. Hæc satis pro Caseo.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA sanctione cautum est, ne alius quispiam præter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, hæc duo Opuscula, ANTONII MIZALDI Monluciani, medici, cura & diligentia emissa, Dioclis scilicet Carystij, de morborum præsagijs, & eorundem extemporaneis remedijs: & Arnaldi à Villa noua de salubri hortensium vsu, intra quinquënium absque manifesto eiuldé Mizaldi consensu, sub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui secus fecerit libris & pœna in sanctione æstimata mulctabitur. Concessum fuit Priuilegium Lutetiæ Parisiorum, die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Consilio,

DENYS.

